

Теорія і методологія освіти

Інноваційність освіти як дидактичний принцип

Василь КУШНІР,

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Кіровоградського державного педагогічного університету імені В.Винниченка,

Григорій КУШНІР,

кандидат технічних наук, доцент кафедри обчислювальної техніки і прикладної математики Кіровоградського національного технічного університету,

Наталія РОЖКОВА,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені В.Винниченка

Розглядаючи інноваційність освіти як дидактичний принцип, ми виходимо з того, що *інноваційність* має відігравати роль пояснювального принципу проблем навчання й виховання, формування й розвитку особистості, організації й управління системою освіти загалом. Багато відомих науковців (Е.Г. Юдін [17], В.О. Лекторський [12], В.І. Бондар [3], Ю.К. Бабанський [1], С.У. Гончаренко [4; 5] та ін.) наголошують на важливих відмінностях між поняттям і пояснювальним принципом. «Принцип може претендувати на пояснювальну роль лише в тому випадку, якщо на його основі вдається побудувати певну теорію чи низку теорій, здатних до розвитку, до пояснення досить великої кількості фактів, котрі здавалися до цього ніяк не пов'язаними. Якщо цього зробити не вдається, то це означає, що має йтися не про пояснювальний принцип, а лише про поняття, котре фіксує деяку (хоч і важливу) реальність», – стверджує В.О. Лекторський [12, с. 4].

«Принцип – це те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорій, науки. <...> Наукові принципи означають вимоги до розгортання знання в систему, в якій теоретичні положення певним чином пов'язані між собою й впливають одне з одного, – зазначає академік В.І. Бондар. – Дидактичні принципи – це спрямовуючі положення, нормативні вимоги до організації та проведення дидактичного процесу, які мають характер загальних вказівок, правил і норм, що випливають із його закономірностей» [3, с. 142–143]. На думку Ю.К. Бабанського,

«у системі принципів навчання як мінімум мають бути принципи, котрі регулюють цільову, змістову, діяльнісну і результативну компоненту процесу навчання» [1, с. 27].

Інноваційність освіти насамперед передбачає формування й розвиток особистості вчителя, викладача, студента, учня. Інноваційні методи й форми навчання, виховання, управління освітою мають забезпечити активність, самовизначення, самореалізацію й відповідальність особистості як універсальні характеристики її розвитку. Водночас інноваційність освіти покликана формувати не тільки особистість загалом, а й основні компоненти особистості: мотиваційний, емоційно-вольовий, інформаційно-змістовий, операційно-діяльнісний, ціннісний, оцінно-рефлексивний [10].

Як стверджує В.Г. Кремень, «ознакою інновації є те, що вона виступає основним механізмом формування нових технологій, нових моделей діяльності і поведінки, організації знань, створюючи передумови для пошуку альтернативних шляхів розвитку суспільства. Особливо, коли воно перебуває в стані нестабільності, переходить до нових рівнів буття в соціоекономічному розвитку» [8, с. 10].

Освіта забезпечує функціонування, розвиток і прогрес сучасного суспільства. Вона має відбивати сучасні особливості й тенденції розвитку суспільства загалом та його окремих аспектів, зокрема відображати їх у навчальних програмах і планах, а педагогічна наука має вчасно розробляти відповідні методи навчання та виховання, котрі висвітлюються з різних кутів зору в новітніх наукових розробках педагогів та використовуються в нових видах і формах діяльності та спілкування. Чи не найголовнішим завданням освіти є формування особистості, створення умов для її всебічного і неперервного розвитку впродовж усього життєвого шляху. Освіта – це основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України, на чому наголошує президент НАПН України Василь Кремень [9]. Система освіти представлена навчальними закладами різного рівня й призначення, починаючи від загальноосвітньої школи й закінчуючи університетами. Саме в університетах і формується спеціаліст-особистість.

На формування змісту освіти, вибір методів і форм навчання та виховання значною мірою

впливають сучасний стан суспільства, особливості й тенденції його розвитку. Серед таких тенденцій і особливостей можна назвати:

- швидкозмінний розвиток суспільства, що, з погляду синергетики [7], приводить до чергування відносно стійких та нестійких його станів (сучасне суспільство загалом є нестійкою системою);

- панування ринкових відносин і розвиток конкуренції у всіх сферах життєдіяльності суспільства, зокрема, знання, уміння та навички спеціаліста стають товаром;

- потужні глобальні процеси, зовнішня й внутрішня відкритість суспільства для обміну інформацією, трудовими ресурсами, капіталами, товарами, сучасними технологіями, що, з одного боку, створює величезне поле можливостей для розвитку особистості, а з іншого – змушує індивіда постійно дбати про свій професійний і соціальний розвиток, щоб витримувати конкуренцію;

- прискорений науково-технічний розвиток, розроблення високих технологій і впровадження їх в усі сфери життя суспільства, зокрема розвиток і масове впровадження у життя комп'ютерних та інформаційних технологій, засобів зв'язку, телебачення, видів транспорту і зумовлена цим потреба в нових аспектах формування особистості спеціаліста;

- ускладнення відносин у суспільстві, виникнення нових видів діяльності, а відповідно, й нових проблем, що спонукає суспільство до створення умов для формування й неперервного розвитку спеціаліста-особистості, здатного самостійно приймати рішення, оптимізувати власні дії, розв'язувати нові проблеми, виявляти власні ініціативи щодо удосконалення зовнішнього професійного й соціального середовища;

- спричинену розвитком сучасного суспільства необхідність у масовій і доступній вищій освіті (на державній та комерційній основах), що потребує нових підходів до організації системи освіти, розроблення нових навчальних планів і програм, інноваційних методів і технологій навчання, забезпечення неперервності освіти в різних видах і формах навчання (курси перепідготовки, дистанційне навчання, заочне навчання тощо) упродовж усього трудового життя людини;

- демократизацію всіх сфер життя суспільства, зростання свободи особистості, зокрема свободи слова, надання права на вільну організацію різних заходів та суспільних утворень;

- зростання ролі суспільних організацій, зокрема професійних спілок, спілок журналістів, письменників;

- зростання ролі особистості як члена суспільства й впливу особистості на суспільство шляхом проведення демократичних виборів різного рівня, участі в діяльності суспільних організацій, а також завдяки можливості вираження власних думок у засобах масової інформації, захисту своїх прав.

Тенденції розвитку сучасного суспільства можна об'єднати в дві загальні проблеми-тенденції.

Перша відображає намагання суспільства як складної системи зберегти у теперішньому необхідне минуле й перенести його в оновлених видах і формах у майбутнє. Це збереження рідної мови, національної ідентичності, народних традицій, надбань культури, історії, науки, освіти, моралі, релігії, екології. Звідси – обережність до змін, особливо революційних, критичне ставлення до нововведень, збереження стійкості суспільства як системи, прогнозованості його розвитку, передбачення та недопущення ризиків, конфліктів, різних криз, що породжує у суспільстві-системі певний консерватизм, відносну замкнутість і відособлення від світу, збереження базових принципів розвитку. Така тенденція передбачає розвиток суспільства-системи як удосконалення уже наявних структур за умов принципового збереження їхніх основ, визначеності, сталості, прогнозованості закономірностей розвитку.

Друга проблема-тенденція розвитку суспільства характеризується процесами глобалізації в різних аспектах його буття, розробленням і швидким впровадженням новітніх технологій, практичним застосуванням англійської та інших іноземних мов, відкритістю суспільства іншим суспільствам, культурам, зокрема шляхом утворення інформаційного суспільства, що через сучасні системи зв'язку, збереження й перетворення інформації, Інтернет практично нівелює державні, мовні, культурні, інформаційні кордони. Така тенденція передбачає обмін новітніми технологіями, створення спільних економічних, культурних, релігійних, освітніх просторів. Перетворення суспільства в інформаційне фактично усуває перепони для встановлення особистісних стосунків. Розвиток суспільства-системи можливий не тільки за рахунок удосконалення вже наявних структур, а й, з погляду синергетики, – за рахунок їх порушення та виникнення нових дисипативних структур, більш відкритих для нововведень, з прогресивнішими основами. Загалом друга тенденція вносить у суспільство певну хаотичність, невизначеність, непрогнозованість, нестійкість, спонтанність, що пов'язується з можливими ризиками розвитку.

Поєднання двох наведених проблем-тенденцій у розвитку суспільства-системи, їх оптимальне співвідношення є актуальним завданням суспільства, науки й освіти зокрема. Можна сказати, що суспільство загалом, освіта й наука як його органічні складові-підсистеми перебувають в об'єктивних умовах наведених тенденцій розвитку суспільства-системи, взаємодії цих тенденцій.

Оскільки освіта є підсистемою суспільства, для неї, з одного боку, характерні всі основні ознаки суспільства, а з іншого – вона має певну автономність, що дає їй можливість багато в чому визначати підходи, методи й форми що до власного розвитку. З погляду синергетики освіта є досить складною системою, ступінь складності якої уможливорює здатність до саморегуляції, самодетермінації, саморозвитку

[16], водночас як підсистема суспільства вона набуває загальносоціальних ознак і рис.

Традиційні погляди в освіті на формування знань, умінь і навичок уже не задовольняють суспільство. Сучасному суспільству потрібні не просто добросовісні виконавці, які володіють певними знаннями, вміннями й навичками, а вільні й всебічно розвинені особистості. Адже тільки сформована особистість може успішно справитися з проблемами сьогодення. Освіта як підсистема суспільства має швидко реагувати на зміни, які відбуваються в ньому, що потребує відкритості системи освіти до цих змін, відповідної перебудови змісту освіти, постійного перегляду й адаптування нормативної бази в освіті, розроблення й запровадження в педагогічний процес нових методів і форм навчання та виховання.

Освіта як складна система здатна до саморозвитку. Інноваційність освіти виявляється як у своєчасному сприйманні нових ідей, тенденцій розвитку суспільства загалом і науки зокрема, так і у використанні інтелектуально-творчого потенціалу працівників освіти (науковців, викладачів, методистів, вчителів, управлінців). Так у науці з'явилися поняття «традиційне навчання» та «інноваційне навчання» й, відповідно, традиційна та інноваційна освіта.

Традиційна освіта пов'язана з її нормами і стандартами. Саме досягнення норм і стандартів є основним завданням традиційного навчання, котре покликане сформулювати в суб'єктів навчання певну базу знань, умінь і навичок, без якої становлення спеціаліста як особистості проблематичне. Тому традиційне навчання не є чимось непотрібним у ВНЗ, це важливий аспект підготовки спеціалістів до професійної діяльності. Традиційна освіта орієнтується на знання, вміння й навички суб'єкта навчання, котрі виражають певний рівень засвоєння навчального предмета. Традиційне навчання як система характеризується певною замкнутістю, консервативністю й часто «не встигає» за швидкозмінним розвитком суспільства. Саме тому в науці виникла інша стратегія навчання – інноваційне навчання.

«Інновація – нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях», – таке визначення наводить І.М. Дичківська [6, с. 9]. Отже, інновація пов'язана з нововведеннями, змінами й модифікаціями, створенням нового, а інноваційна діяльність – з критичним аналізом, творчістю, виходом за межі загальноприйнятих стандартів, традицій, введенням нових видів і форм діяльності та спілкування й вилученням старих, з готовністю до сприймання й відображення в педагогічному процесі нових тенденцій в суспільстві, культурі, науці. Та чи інша інновація в навчанні у ВНЗ чи загальноосвітніх школах повинна мати інноваційний потенціал – здатність забезпечити протягом тривалого часу корисний результат від нововведення.

Інноваційне навчання загалом орієнтоване на розвиток особистості учня, студента чи магістранта, на формування їхньої готовності до реальної життя, його швидких змін, зокрема й у вигляді різних криз, до творчого мислення, критичного аналізу навколишнього світу й себе в ньому, до постійного оволодіння новими видами діяльності й спілкування. Інноваційне навчання має передувати змінам системи норм освіти, яка характеризується певною консервативністю, можна сказати «обережністю» до введення новацій в загальних масштабах. Нормативна система в освіті змінюється за принципом «не нашкодь», тоді як інноваційне навчання більш сміливо впроваджує нове, невідоме, не прийняте ще загалом. Інноваційне навчання може виходити за межі тих навчальних програм, котрі відображають зміст традиційної освіти.

Інноваційність освіти передбачає формування майбутнього спеціаліста-особистості, котрий готовий до сприймання нового в науці, техніці, суспільстві, до зміни власного «Я», його постійного розвитку відповідно до тенденцій розвитку суспільства. *Важливо, щоб для спеціаліста-особистості така готовність стала потребою.* Саме інноваційна освіта спонукає суб'єктів навчання до активності, творчості, застосування знань, здобутих під час навчання, у процесі життя загалом. Інноваційна освіта забезпечує суб'єкту навчання умови для його самовизначення, самореалізації, сприяє вихованню відповідальності за власні ініціативи, ідеї, намагання, дії.

Традиційне навчання, з огляду на його відносно «обережність», замкнутість, консерватизм, відпрацьовує й «шліфує» систему навчання у вигляді досконалих структур, які й мають забезпечити виконання стандартів освіти. Досконалість таких навчальних структур полягає саме в досягненні певних вимог-стандартів. Вона виявляється в стійкості, упорядкованості, врівноваженості, прогнозованості й забезпечує виконання системою навчання певних функцій, насамперед – досягнення стандартів освіти. У такій системі навчання студент чи учень набуває властивостей операціоналіста, певною мірою аналітика, сумлінного виконавця. Однак з часом досконалість такої системи навчання перетворюється у свою протилежність, а саме: формує в учнів чи студентів стереотипи мислення, алгоритми дій (виконання визначеної системи операцій), що призводять до розв'язування навчальної проблеми на основі стереотипів дій, обмежує формування в учнів та студентів бачення світу в його нескінченно-можливому різноманітті, тобто зумовлює *невідчуття* світу як нескінченно-можливої реальності, не дає змоги учням чи студентам розкривати нові аспекти власних сутнісних сил, розвивати й реалізовувати власні інтуїції (я хочу, можу, розв'язу, знайду, розберуся, вивчу, оволодію тощо [14]), певною мірою ізолює їх від життєвої реальності.

Однією з рис традиційного навчання є вирішення навчальних ситуацій у навчальному смислово-семантичному просторі існування учня чи

студента, коли для досягнення цієї мети залучаються зазвичай вміння, здобуті під час навчання. Навчальні ситуації формуються так, що учень чи студент, вирішуючи їх, не має можливостей і спонукань для ширшого застосування свого досвіду, для використання знань і вмінь, отриманих і набутих самостійно, за допомогою Інтернету, на основі життєвого досвіду. Такі навчальні ситуації ми й називаємо ідеалізованими, тобто суттєво відірваними від життя. Інноваційність навчання, зокрема завдань самостійної роботи, передбачає розв'язування навчальних проблем більш широкого плану, коли потрібні і знання різних навчальних дисциплін, і Інтернет, і бібліотека, і консультація, і допомога інших. Саме такі навчальні проблеми формують в учня чи студента наполегливість, організаційні уміння, уміння спілкуватися, котрі самі по собі безпосередньо з навчанням певного предмета ніби й не пов'язані.

Розвиток особистості студента у традиційній схемі (технології) навчання здійснюється переважно за рахунок розгляду та засвоєння *нового навчального матеріалу*, однак подання його здійснюється знову-таки традиційними методами, формами, засобами. Досить умовно традиційну технологію навчання (вирішення проблемної навчальної ситуації) можна зобразити так:

1. Подається новий теоретичний матеріал у вигляді традиційної лекції, основними перевагами якої є: подання інформації в добре структурованому вигляді; методика подання інформації досить досконала, відпрацьована роками, ґрунтується на основних принципах навчання й виховання, що дає змогу студентам відносно легко засвоювати різні види інформації; викладач може подати досить багато інформації, що створює широку теоретичну базу для студентів.

2. Практичні та семінарські заняття проводяться на основі лекційного теоретичного матеріалу, забезпечують застосування теоретичних знань студентів у вирішенні певних завдань, котрі доповнюють ці знання формуванням умінь використовувати їх у розв'язуванні практичних завдань-проблем. Зазвичай відповідні види навчальної діяльності студента досить чітко окреслені, наприклад аналіз навчального завдання; пошук способу його вирішення та вирішення за знайденим чи створеним суб'єктом навчання способом.

3. Самостійна робота студентів доповнює лекції і практичні заняття й, по суті, не спонукає суб'єкта навчання до нових видів діяльності.

4. Написання курсових і дипломних робіт дещо стимулює до творчих пошуків, а отже, і нових видів діяльності, однак знову-таки за традиційною схемою: тема дослідження, план дослідження, дослідження за планом, отримання результатів, апробація результатів теоретичного дослідження. У такій схемі важко врахувати потенційні індивідуальні здібності студента навіть під час вирішення індивідуальних завдань, адже *загальна схема навчання*

єдина, форми та методи навчання завжди одні й ті самі!

Однією зі стратегій інноваційного навчання є намагання якомога більш глибоко й широко розкрити й залучити сутнісні сили кожної людини, мобілізувати її задатки, здібності, обдарованість. Досконала схема навчання у своїй «статичній досконалості» не дає змоги повною мірою розкривати ці сили, тобто затримує формування спеціаліста як особистості. Така досконалисть (структура технології навчання) обмежує в кількісному і якісному розумінні види навчальної діяльності суб'єкта навчання, методи, способи й форми вирішення проблемних ситуацій; творчість суб'єкта навчання можлива тільки в досить вузьких межах і здебільшого спрямована на засвоєння знань, формування умінь і навичок на основі теоретичного матеріалу, що запропонований вчителем чи викладачем за відомою типовою схемою. Навчальні завдання у традиційній схемі навчання переважно передбачають їх вирішення на основі тільки тих знань, котрі отримує учень чи студент у процесі вивчення певного предмета. *По суті, нескінченно-можлива реальність, якою є особистість суб'єкта навчання, поміщається у певну технологію-структуру навчання зі скінченною кількістю видів діяльності, моделей технологій навчання, однакових за якістю. У цьому полягає чи не головна обмеженість традиційного навчання.*

Традиційно-консервативне навчання забезпечує активність, самовизначення, самореалізацію й відповідальність (головні характеристики розвитку особистості [13]) учня чи студента у межах створеної й досконалої в статичному розумінні системи навчання, що не дає можливості відчутти учневі чи студенту реальне життя суспільства. Смыслово-семантичний простір, що створює для учня чи студента традиційно-консервативна система навчання, дає змогу формувати тільки окремі якості його особистості й не забезпечує належної свободи для її розвитку загалом, для більш повного і всебічного самовизначення й самореалізації. Обмеженість і замкнутість такого смыслово-семантичного простору зумовлюють розвиток власної активності суб'єкта навчання тільки у межах цього простору, що обмежує і знижує його творчу діяльність, не дає йому можливості отримувати «побічні результати» у вирішенні проблемної ситуації, які, згідно з думкою Д.Б. Ельконіна [15], є цінністю творчої навчальної діяльності.

Інноваційність навчання передбачає порушення такої статичної досконалості традиційної системи навчання, введення в неї нових активаторів, що зумовить порушення стійкості, звичності, прогнозованості, типовості ситуацій тощо. Тому інновації пов'язані з певним ризиком, непрогнозованістю результатів навчання, непередбачуваністю ситуацій, що й утруднює їх впровадження в навчальний процес.

Традиційні технології навчання здебільшого орієнтовані на відповідальність суб'єктів викладання

й учіння «перед схемою навчання», системою її вимог і мотивацій, тому є потенційна можливість відсутності «не-алібі» (в розумінні М.М. Бахтіна [2]) для цих суб'єктів. Адже вони можуть «заховатися» за схему навчання, а власні активні «нестандартні дії», котрі виводили б за схему навчання, не здійснювати. Отже, традиційне навчання мало спонукає учасників педагогічного процесу до відповідальності за власні ініціативи, котрі виходили б за межі традиційної схеми навчання. Загалом для суб'єкта викладання чи учіння в традиційній схемі не створюються проблемні ситуації, котрі потребують здійснення вчинку [там само]. А без здатності до вчинку індивід не може стати особистістю, адже однією з головних ознак особистості є здатність до вчинку як напруженої і особисто відповідальної дії [2; 10; 11].

Система навчання, що побудована на інноваційних засадах, – синергетична система, тобто передбачає порушення стійкості структур навчального процесу з метою виникнення його нових дисипативних (більш відкритих для нововведень) структур. Так, розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій привів до їх проникнення (як активаторів) у педагогічний процес, що кардинально його змінило, викликало порушення традиційних структур і створення нових дисипативних структур навчання з використанням можливостей інформаційно-комп'ютерних технологій.

Потрібно наголосити, що інноваційні нововведення в процес навчання потребують від учителя чи викладача додаткових зусиль, додаткових затрат енергії й часу, постійного власного навчання, освоєння сучасних методів, способів і форм навчання й виховання, що певною мірою гальмує процес нововведень в освіті. Учителям і викладачам потрібно усвідомити й прийняти те, що: 1) інноваційні нововведення є не окремими діями й відповідно подіями, ізольованими одна від одної, а системним процесом; 2) інноваційні нововведення постійно потребують від учителів, викладачів і науковців вироблення нових стратегій навчання й виховання та розроблення на їхній основі нових технологій, методик, методів, способів, форм навчання й виховання; 3) інноваційні нововведення передбачають розвиток у навчальному процесі нових форм спілкування між суб'єктами навчання, учителями, викладачами, з одного боку, й учнями (студентами), з іншого, нові форми співпраці між ними; 4) інноваційне навчання потребує пошуку нових методів і форм проблемного навчання (евристичного навчання), оцінювання та контролю навчальної діяльності суб'єктів учіння; 5) інноваційне навчання як поняття, що було введено в освіті на протигагу традиційному навчанню, стає фундаментом у формуванні сучасної людини, сучасної особистості учня чи студента, майбутнього спеціаліста-особистості, багато в чому визначає розвиток усієї освіти загалом, і тому інноваційність як поняття все більше перетворюється в *дидактичний принцип освіти*.

Інноваційне навчання учнів чи студентів передбачає такі методи й форми навчання, як ділова гра, дискусія, диспут, лекція-роздум, створення проєктів, доповіді про власні наукові результати тощо. Важливим у методиці інноваційного навчання у ВНЗ та школах є використання інформаційно-комп'ютерних технологій, інтерактивних методів навчання, зокрема методу проєктів, пошуково-дослідницьких форм навчання. Метод проєктів дає змогу учневі чи студенту самостійно проєктувати власні дії для розв'язування певної проблеми та самостійно чи колективно їх здійснювати.

Отже, інноваційність освіти як дидактичний принцип пояснює й обґрунтовує сучасні вимоги до освіти загалом, до створення нової нормативної бази в освіті, її нових стандартів, розвитку особистості учня, студента, вчителя, викладача, регулює цільову, змістову, діяльнісну й результативну компоненти процесу навчання, слугує основою обґрунтування й створення нових теорій, технологій, методів і форм навчання.

Література

1. *Бабанский Ю.К.* Оптимизация процесса обучения (Общедидактический аспект) / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1977. – 254 с.
2. *Бахтин М.М.* К философии поступка // М.М. Бахтин. Работы 1920-х годов. – К.: Next, 1994. – С. 11–68.
3. *Бондар В.І.* Дидактика: підручник для студ. вищ. пед. навч. закл. / В.І. Бондар. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
4. *Гончаренко С.* Методологічні особливості наукових поглядів на педагогічний процес / С.Гончаренко, В.Кушнір, Г.Кушнір // Шлях освіти. – 2008. – №4 (50). – С. 2–10.
5. *Гончаренко С.* Фундаментальність знань учителя як новий виклик розвитку суспільства / С.Гончаренко, В.Кушнір, Г.Кушнір // Педагогіка і психологія професійної освіти: наук.-метод. журн. – 2007. – №3. – С. 9–20.
6. *Дичківська І.М.* Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
7. *Добронравова І.С.* Синергетика: становление нелинейного мышления / И.С. Добронравова. – К.: Лыбидь, 1990. – 150 с.
8. *Кремень В.Г.* Інновація в контексті науки і освітньої практики / В.Г. Кремень // Педагогічна освіта і освіта дорослих: європейський вимір: зб. наук. пр. / за ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало. – К.; Хмельницький, 2008. – С. 8–16.
9. *Кремень В.Г.* Поступ до нової філософії освіти України / В.Г. Кремень // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002: зб. наук. пр. до 10-річчя АПН України. – Ч. I. – Харків: ОВС, 2002. – С. 9–23.
10. *Кушнір В.А.* Методологічні особливості наукових поглядів на розвиток особистості вчителя / В.А. Кушнір // Соціальна психологія. – 2009. – №2 (34). – С. 13–31.
11. *Кушнір В.А.* Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект / В.А. Кушнір. – Кіровоград: Видавничий центр КДПУ, 2001. – 348 с.
12. *Лекторский В.А.* Приглашение к дискуссии / В.А. Лекторский // Деятельность: теории, методология, проблемы. – М.: Изд. полит. лит., 1990. – С. 3–6.

13. Радул В.В. Соціальна зрілість молодого вчителя: [монографія] / В.В. Радул. – К.: Вища шк., 1997. – 269 с.
14. Татенко В.А. Психология в субъектном измерении / В.А. Татенко. – К.: Просвіта, 1996. – 403 с.
15. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды. Проблемы возрастной и педагогической психологии / Д.Б. Эльконин. – М.: Междунар. пед. акад., 1995. – 235 с.
16. Эшби Р. Введение в кибернетику / Р. Эшби. – М.: Иностран. лит., 1959. – 450 с.
17. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки / Э.Г. Юдин. – М.: Наука, 1978. – 210 с.

Анонси

Василь КУШНИР, Григорій КУШНИР, Наталя РОЖКОВА

Інноваційність освіти як дидактичний принцип

У статті розглядається інноваційність освіти в контексті тенденцій розвитку суспільства. Виокремлюються особливості традиційної й інноваційної освіти, порівнюються можливості традиційного й інноваційного навчання у формуванні та розвитку особистості учня, студента, учителя, викладача, розкривається сутність інноваційності освіти як дидактичного принципу.

Ключові слова: дидактичний принцип, нововведення, традиційне навчання, інноваційне навчання, синергетична система.

Василий КУШНИР, Григорий КУШНИР, Наталья РОЖКОВА

Иновационность образования как дидактический принцип

В статье рассматривается иновационность образования в контексте тенденций развития общества. Выделяются особенности традиционного и иновационного образования, сравниваются возможности традиционного и иновационного обучения в формировании и развитии личности ученика, студента, учителя, преподавателя, раскрывается сущность иновационности образования как дидактического принципа.

Ключевые слова: дидактический принцип, нововведения, традиционное обучение, иновационное обучение, синергетическая система.

Vasyl KUSHNIR, Grygoriy KUSHNIR, Natalya ROZHKOVA

Innovativeness education as a didactic principle

The innovativeness education in the context of tendencies society development is considered in the article. The peculiarities of traditional and innovative education are marked out, the possibilities of traditional and innovative education in forming and personality development of a pupil, a student, a teacher, a lecturer are compared, the essence of innovativeness education as a didactic principle is disclosed.

Keywords: didactic principle, innovations, traditional education, innovative education, synergetic system.

ФОТОВІКНО

Фото Валерія Федорова